

ŠURA

Katarína Vargová

MARENČIN PT

triesku mojej predstavivosti
občas zapáli slovo
a občas vôňa soli
cítim ako podo mnou
prestupuje z nohy na nohu loď
a oceán je nesmierny
bezbrehý
zavretá v stružlinke dreva
som zázračne slobodná
nemilujem nikoho
a nič

(Halina Poświatowska – Duchovné cvičenia pre mačku)

Š Ů R A

Katarína Vargová

MARENČIN PT

Kniha vyšla s finančnou podporou Ministerstva kultúry SR

© Katarína Vargová 2014

© Marenčin PT, spol. s r. o. 2014

Jelenia 6, 811 05 Bratislava

marencin@marencin.sk www.marencin.sk

Illustration © Martina Mäsiarová & Denis Kozerawski

Cover © Mirjam Leppers & Martina Mäsiarová

& Denis Kozerawski 2014

Design © Katarína Marenčinová 2014

Redakcia a jazyková úprava Marta Součková

434. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-8114-386-1

VTÁČENCE

Sedia na streche ako vtáčence. Naťahujú hladné krky a vyzerajú, kedy sa mama vráti z dediny. Keď sa spod kopca ozve jej vyčerpané odfukovanie, nešikovne pozlietajú k zemi, rovno do jej náručia. Vítajú ju. Vtáčence.

Malá sa nešikovne potkýna o vlastné nohy. Staršia beží od radosti celá bez seba, čo mama nesie. Spoločne strkajú zobáky do tašiek, kýchajú do múky a korenia, chlípú mlieko priamo zo škattule. Porovnávajú, ktorá je viac bajúzatá. Viac ako Mura.

Je zima. Sivá mačka Mura skáče cez kopy snehu, biele má len fúzy a laby. Konček chvosta. Trie sa im pomedzi nohy, vtiera sa. Klame. Cez dvere sa vždy prešmykne do domu a schúli sa v kresle. Možno neklame, iba sa neprizná.

V priveľkých zelených gumákoch brodia potok, proti prúdu. Palicami pichajú do húfov práve vyľiahnutých žubrienok. Misia.

Napriek gumákom sú zmáčané. Voda z čerstvo roztopeného snehu sa im rinie pod kolenami. Malá nesie pod pazuchou zaváraninový pohár plný lúčnych kobyliek. Zatvára do pohárov kobylky a tie sa z jej lásky dusia. Keď malá v hysterickom plači potriasa pohárom podochnutých kobyliek, staršia nožíkom od deda rýchlo prepicháva veko. Usiluje sa im prinavrátiť život. Druhou rukou vlečie vrece, kde-tu ho namočí do vody. Keď prebrodia potok, vylezú na kopec a tam sa trikrát otočia v smere hodinových ručičiek staršej, začnú šklbať trávku a rozhrabávať vlhkú zeminu pod ňou.

Rukami kopú jamu. Staršia potom vstane, prikývne a z výšky vysype vrece mŕtvych myší do jamy. Sestry pochovávajú myši, ktoré zahrdúsila sivá mačka Mura. Malá ju ešte stále ťahá za chvost, keď sa nikto nepozera.

Odriekajú modlitbu v ich vlastnom jazyku, naveľa prisypú k myšiam aj podochnuté kobylky a palice zviažu do kríža. Vtlačia ho do zeme k myším hlavám. Malá smoklí a rukávom si utiera sople.

Cestou späť nájdú mravenisko, staršia skúsene vytrhne dlhé steblá trávy, jedno podá malej, jedno si nechá. Strčia steblo do mraveniska, a čakajú, kým ho mravce pokryjú kyselinou mravčou. Po chvíli ho opatrne vytiahnu, otrasú mravce a olizujú.

Chlapci z dediny pribehnú, rozkopávajú mravenisko, vrieskajú, fúj, mravčie štanky! Malá – divoška – obratne z vrecka vyťahuje kamene a hádže ich najďalej, ako vládze. Staršia sa hrá s vreckovým nožom, pozerá na chlapcov, ako s rehotom utekajú.

Doma ich mama zreve varechami. Na každú má jednu. Kde ste boli, mohla som sa zbláznit, nepoviete a lietate kade-tade ako splašené. No kde ste boli? dožaduje sa, ale ony majú zobáky zošité, krútia hlavou a slzy sa im tlačia cez zovreté viečka. Ešte na kopci sa staršia zohla k malej a sprisahane šepkala: Nesmieš povedať, ani keby ťa ako drala, čuš alebo klam! A teraz stoja vedľa seba, rozdiel len vo farbe páperia na hlávkach, nepovedia.

V noci sa pod perinou túlia k sebe, vtáčence, staršia hladí malej boľavý zadok. A prisahajú, pečatujú maličkovým sľubom, že sa nikdy nezradia.

* * *

Staršej už pod tričkom pučia prsia. Bruško stále o čosi väčšie. Bradavky bez podprsenky presvitajú cez bielu látku. Láme mamu na nákupy. Nielen do dediny. Do mesta. A malú neťahaj! No mama, neoblomná, však ja ti kúpim, nikam nejdeš! Pre akútnu potrebu má staršia na komode malého Budhu. Keď si niečo veľmi praje, šúcha jeho kovové brucho tučnými prstami, až sa mu celkom leskne. Spoza rohu, spoza dverí, malá pozerá, oči naširoko otvorené, a otázky, otázky, otázky. Vykrúca sa s rukami za chrbtom staršej do tváre, pýta sa, naťahuje sa po Budhovi. Nedočiahne. Sestra jej vyplazí jazyk, schová Budhu do vrečka.

V dedine pýta za pusu dve koruny. Záujemcovia o lásku sporia haliere aj celé týždne. A staršia, hrdá ako pávica, vystrkuje hrud' na obdiv. Chytiť môžu, za desať korún, no chlapi minú všetky úspory na bozky. Ale pod sukňu nepustí ani za milión, dušuje sa, sama sebe šeptom. Peniaze si doma zašívá do vankúšov. Svoj má už takmer plný, tak mince skrýva aj v obľúbenom vankúši malej. Ale nieže povieš! Si prisahala!

Vystrkujú malíčky, viažu si ich do seba. Staršia klame. A Mura sa jej spoza okna vysmieva.

Keď malá začne v noci pravidelne dýchať, staršia sa vyzlečie do spodnej bielizne, svetlo pustí oproti zrkadlu. Stláča si mladé prsia proti sebe, skúša to

s podprsenkou, skúša to bez. Len v bielizni, tancuje bez hudby, nikto ju nevidí. Boky, boky, boky.

* * *

Leží, v zhrdzavenej vani, posledné horúce slnko sa odráža od ryšavých vlasov. Pehy vytáhané slnkom. Plecia dokrvava spálené. Kefou si rajbe biele nohy. Prýchne. Sama si vaňu vytiahla na záhradu. Paže má silné ako chlap.

Malá vyťahuje z trávy pod stromom popadané višne. Kyslé sú, až jej ústa vykrúca do všetkých svetových strán. Žuje ich a vyplúva kôstky na zem. Triaťa staršej do vane, smeje sa na každom cinknutí o kov. Staršia ani nepočuje. Bruškami prstov sa hladí po prsiach a predstavuje si, ako raz vypára z vankúšov všetky peniaze za lásku a odíde. Na rozlúčku sa vyvála v cudzom perí. Pre istotu si z neho napchá do batohu.

Malá spomína. Ako im krehli pery, domodra, ako od čučoriedok. Od zimy. Ako sa ľúbili. Chúlili sa pri sebe. Hriali si pery navzájom dychom. A Mura sa im zmotávala na plochých hrudníčkoch do kľbka.

Voda sa rozčerí, ako keď malá chodí plašiť už dospelé žaby kameňmi. Na brehu stálej vody čupí a hádže najsilnejšie, ako vie. Zašplechoce. Staršia

žmúri: do slnka, smerom k malej a nakláňa hlavu. Kedy odtiaľto odídem? pýta sa do vzduchu, len zlým smerom, priamo k vtáčaťu. Nikdy, slúbila si. Nikdy je poriadne dlho.

* * *

Vreckovým nožíkom od deda bodá do vankúšov, vytriasa haliere, koruny, dve dvadsaťkorunáčky – papierové. Za veľa bozkov, za zahriatie. Pára bielu látku, husacie páperie lieta po izbe. Fúka ho do stropu, teší sa, rozhadzuje rukami, sneží, sneží. Váľa sa v ňom hore bruchom. Malá v rohu izby počíta haliere. Pod prísahou. Na rozlúčku staršia iba pohladí malú po tvári, prstami jej zošpúli pery k sebe a pobožká ju. Ukáže na jej črtajúcu sa hrud' a vystrčí hore palec. Malá smoklí, sopte si utiera do rukáva.

* * *

Nočné svetlá sa jej pred očami rozmazávajú do kruhov a opäť ostria. Dlane dorezané od kožených tašiek, ktoré musela sama navláčiť do vlaku. Hlava jej padá nabok. Slintá. Na tričku mokrý flak. Únava, ako pred dlhou cestou.

RYBA

Velkým hřebeňom prečesáva dievčatku vlasy. Pri končekoch sa jej kľbčia, zamotávajú do gúč. Kmáše ju, až jej z kútikov očí tečú slzy. Nič nepovie, nezafňuká. Kučery ho nechcú poslúchať, znova a znova sa vyvliekajú z gumičky. Otec si napľuje do dlaní a uhladí jej vlasy. Obúva ju do veľkých gumákov, zapráva do nich tepláky. Navlieka jej bundičku na hrubý, pichľavý sveter.

* * *

Prázdny priestor. Široké jazero, hmla sa drží tesne nad hladinou. Ticho. Kráčajú k vode. Otec vpredu, dlhými krokmi k cieľu. V jednej ruke škatuľa s rybárskymi potrebami, v druhej udica, pod pazuchou rozkladacia stolička.

V tesnom závese za ním sa tmolí dievčatko, v dlani stíska priveľké vedro, druhou rukou sa naťahuje za otcom.

Otec sa obzrie. Rukou ju volá, poháňa, nech ne-strácajú čas.

Na brehu si rozkladá stoličku, vyberá náradie, chystá udicu. Dievčatko berie kamene, hádza žabky do vody. Plaší otcovi ryby.

Až po deviatej nebo zbelie. Vzduch sa oteplí, bunda leží odhodená pod stromom. Dievčatko lieta, s rukami dokorán, po mokrej tráve. Otec jej strúha z konára udicu. Obrezáva konáriky po stranách a pritom si poreže bruško prsta. Dievčatko pribehne, berie do dlane otcov prst a bozká ho. Na hornej pere kvapka rovnakej krvi.

Otec vhadzuje druhú rybu do vedra s vodou. Dievčatko si močí ruky v rybacej vode, obháňa ryby.

Šťastne šteboce. Pomenúva ryby – kamarátky. Naťahuje ich na rukách, stíska, bozkáva na lepkavé hlavy. Ryby zúfalo lapajú po kyslíku, trepú mokrými chvostmi.

* * *

Záhradná chatka. Vnútri stôl, na ňom drevená doska. V nej zabodnutý nôž. Rybárske a záhradné

náčinie porozhadzované snád' všade. Pod stolom, po kredenci, za dverami. A prach sa točí v kľbkách po kútoch.

Otec vykladá vedro s rybami na stôl, jednu vyťahuje, balí do utierky.

Dievčatko – oči naširoko otvorené – mlčí. Tak ju vychoval.

Keď otec rybe pretrhne miechu, prejde spod jeho prstov cez chatku energia.

Dievčatko ju sleduje, ako v zlatých guľôčkach prúdi cez pootvorené okno von. Ako sa prediera cez utkanú pavučinu. Ako sa s povzdychom rozpustí na slnku.

Otec si nič nevšimne.

* * *

Večerajú. Sedia sami dvaja pri stole, dievčatko naň ledva dosiahne. Pod zadkom má hrubý van-kuš. Na adventnom venci položenom v strede stola svietia dve sviečky.

Otec jej naservíroval ryby – kamarátky.

Dievčatko pozerá na jedlo, papre sa v zemiakovej kaši. Rybu obchádza.

Otec sa natiahne k jej tanieru, odkrojí kus ryby a podáva jej ho na vidličke. Dievčatko krúti hlavou. Otec jej vytrvalo krúži vidličkou s rybou pri ústach.

Drsne jej spomedzi prstov na nohách umýva špinu. Voda špliecha z vane po celej kúpeľni, keď sa dievčatko holým zadkom šmýka a slabými rúčkami zapiera o dno. Mydlí jej chrbát, šampónuje vlasy. Drhne ju, až dieťa takmer stratí rovnováhu. Potom sa dievčatko otrasie ako psíča a vylezie z vane. Otec ju osuší. Keď vychádza z kúpeľne, necháva za sebou mydlové stopy.

* * *

Dievčatko sedí za stolom, kreslí si. Otec zaklope na pootvorené dvere, vchádza do izby. Prichádza k nej, chytá ju za plecía, nakúka jej cez rameno. Na obrázku je otec s nožom v ruke a oproti nemu neprimerane veľký kapor. Otec má nahnevanú tvár. Pod jeho postavou je napísané TATO, pod rybou KUBO. V rohu kresby je dievčatko, veľké slzy jej stekajú z tváre. ŠURA. Šura vzdorovito vstane, nechá kresbu na stole, prejde do postele, ľahne si a zakryje sa perinou. Zakuklí sa do nej. Zhlboka dýcha perinou uzavretý vzduch.

* * *

Vianočný stromček ešte nie je dozdobený. Hodiny ukazujú čosi po polnoci. Pri stromčeku ob-

vešanom iba vianočnými žiarovkami je otvorená škatuľa s ozdobami. Otec sedí na operadle pohovky. V jednej ruke cigareta, druhou zapína svetlá na stromčeku. Zapne. Vypne. Zapne. Vypne. Zapne. Stromček je rozsvietený. Na stolíku je rádio s CD prehrávačom. Otec zaklapne cédečko, púšťa prehrávač. Ozve sa slovenská koleda. Otec, sám vo veľkej obývačke, pozerá na stromček a fajčí. Šura bosá príde do obývačky a pästičkou si trie oči pred svetlom zo stromčeka.

Vylezie otcovi na kolená. Ten zahasí cigaretu a privinie si dcéru k hrudi. Spoločne dýchajú.

Keď sa Šura trochu preberie, zlezie mu z kolien a detskou silou ťahá otca z pohovky. Otec sa poddá a kráča s ňou do izby. Schúlia sa pod jednu perinou. Spoločne sa zakuklia.

* * *

Ticho. V byte prázdno. Stromček dozdobený. Na kuchynskom stole svietia všetky štyri sviečky na adventnom venci. Na linke pripravený nôž a drevená doska. Šura! volá otec. Otváranie dverí, buchot. Šura, kde si?

Otec prebehne cez kuchyňu. Šplechot vody v kúpeľni. Prebieha cez kuchyňu opačným smerom. Štrngot kľúčov, zabuchnutie dverí.

* * *

Šura, v gumákoch a svetri, kráča cez lúku. Vlasy
strapaté. Vietor fúka. Kapor ešte hýbe chvostom.

STRAKA

JAR 1992

Schovaná ako mláďa sedím uprostred trávy, v zamatových šatách, nohy v sandálkach zložené do tureckého sedu. Biele čipkované ponožky. Dievčatko. Zvuk ku mne prichádza akoby z dialky. Hluk. Výskajúce deti. Prekáračky. Bežia. Naháňajú sa. Nohy im ľahko dosadajú do trávy. Deti plynú v priestore. Patria doň. Jedny detské nohy sa pri mne zastavia. Volajú ma. Ďalej sedím, rukami šklbom koberec.

Neplyniem, rozumieš? chce sa mi povedať. Patrím na miesto. Pohyb mi nesvedčí.

Ďalšie nohy. V kožených poltopánkach. Vysoká žena ma bez opýtania chytí pod pazuchy a berie ma preč. Z hniezda, ktoré som si trpezlivo vysede-

la, z miesta, kde ma mama odložila. Zdvíha ma do slnka. Oprášuje šaty.

Somre, že na zemi sa v takých pekných šatách neseď. Vraj čo jej povie moja mama. Flaky od trávy sa vyprať nedajú.

Stojím vo svetle, deti okolo sa stále naháňajú. Slnko ma hladí. Som stredom zemegule.

LETO 1992

Moja mama rozpráva ľuďom o jednej z najťažších chvíľ v jej živote: *Cintorín. Prechádzame popri hroboch. V jednej rúčke má krhlu s vodou, nešikovne nám oblieva prsty na nohách. Druhou ma pevne drží. Hladím ju po hánkach. Je strašne drobná.*

Šura kráča tesne za mnou, potom odrazu padá k najbližšiemu hrobu.

Aj ja si pamätám:

Slnko sa mi tlačí zozadu cez zátylok až hore do hlavy. Rozlieva mi mozog pred očami na tmu. Padám k päte hrobu. Vnímam mamu. Tma zbelie na mlieko. Počujem tiché volanie môjho mena. Akoby z dialky. Na tvári kvapky vody, ktosi ma polieva, ako kvety na dedkovom hrobe. Potom mamine hladké ruky. A ako prosí cudzie hlasy o pomoc.